

Kardinál Luis Antonio Tagle: Prednáška pri príležitosti osláv 25. výročia založenia Katolíckeho biblického diela

Ružomberok, 26. mája 2018
Preklad: Jaroslava Pytelová

Je pre mňa veľkým potešením, že môžem sláviť spolu s vami 25. výročie Katolíckeho biblického diela na Slovensku. Ďakujem Stanislavovi Zvolenskému, bratislavskému arcibiskupovi metropolitovi, predsedovi Konferencie biskupov Slovenska, za jeho pozvanie. Všetkým vám prinášam srdečný pozdrav z Filipín a od členov Katolíckej biblickej federácie.

Katolícke spoločenstvo na Slovensku vydáva celému svetu svedectvo o nenahraditeľnej úlohe Božieho Slova v evanjelizácii. Podľa slov arcibiskupa Zvolenského, „Krátko po páde komunizmu bolo v našej krajine založené Katolícke Biblické dielo. Odvtedy sa venuje plodnému úsiliu o šírenie Svätého písma medzi veriacimi. V priebehu tohto obdobia viacerí naši klerici, ako aj veriaci laici ukončili štúdiá biblickej teológie a exegézy na rôznych pápežských univerzitách, čím sa zapojili do úsilia Biblického diela.“ Srdečne gratulujem a prajem veľa požehnaní!

Naša dnešná slávnosť nás privádza späť k 2. Vatikánskemu koncilu, ktorý priniesol a neustále prináša cenné usmernenia pre obnovu Cirkvi prostredníctvom obnovenéj vízie úlohy Božieho slova v živote a poslaní Cirkvi.

Dei Verbum (1965)

Dei Verbum (DV) Dogmatická konštitúcia 2. Vatikánskeho koncilu o Božom zjavení, pretvorila náš prístup k Božiemu slovu, obsiahnutému v Biblii a v Tradícii. Základom je učenie DV 2: Zjavením sa nám objasňuje najhlbšia pravda o Bohu a o našej spáse. Teraz si môžeme položiť otázku: ako sme sa posunuli v týchto dvoch aspektoch kresťanského života, konkrétne – v dôvernom vzťahu s Bohom, a v podieľaní sa na Božom spásnom konaní? Ale na základe *Dei Verbum* si môžeme položiť aj ďalšie otázky, ako keby sme si robili spytovanie svedomia:

1. Poskytuje Písmo spolu s posvätnou Tradíciou najvyššie pravidlo viery (DV 21)?
2. Je Biblia ľahko dostupná pre veriacich (DV 22)?
3. Sú veriaci sýtení a živí ohlasovaním Slova (DV 23)?
4. Sú biblisti pevnejší a vernejší zmysľaniu Cirkvi (DV 24)?
5. Je Božie slovo základom posvätnéj teológie (DV 24)?
6. Sú klerici a pastorační pracovníci usilovnejší vo svojom čítaní, štúdiu a v modlitbe s Božím slovom? (DV 25)?

7. Sú biskupi dynamickejší pri usmerňovaní veriacich o správnom používaní Biblie (*DV* 25)?
8. Sú pripravené vhodné vydania Svätého písma prispôbené situácii nekresťanov? (*DV* 26)

Na týchto pár otázok by nám mali odpovedať miestne cirkvi, aby sme videli ovocie *Dei Verbum* v Cirkvi za posledných 53 rokov, ako aj to, kde je ešte stále potrebné túto konštitúciu prijať a realizovať.

***Verbum Domini* (2010)**

Konštitúcii *Dei Verbum* sa dostalo jedno z najväčších “uznaní” počas 12. mimoriadnej biskupskej synody na tému *Božie slovo v živote a poslaní Cirkvi* v r. 2008. Ovocím tejto synody bola posynodálna apoštolská exhortácia pápeža Benedikta XVI. *Verbum Domini* (*VD*), vydaná v r. 2010. Exhortácia *Verbum Domini*, ktorá verne predkladá mnohé témy a obavy diskutované počas synody, nám môže slúžiť ako návod, podľa ktorého sa dá pokračovať v presadzovaní pastoračnej agendy *Dei Verbum*. V bode 115 *Verbum Domini* uvádza prínos Katolíckej biblickej federácie pri prekladoch Biblie do rôznych jazykov a pri ich šírení. Ale mali by sme sa pýtať: Je exhortácia *Verbum Domini* dostatočne študovaná a realizovaná v miestnych cirkvách? Dôrazne odporúčam, aby sa tento vzácny dokument dostal do povedomia tak duchovných pastierov ako aj veriacich.

V tejto chvíli by som chcel sústrediť pozornosť na tento výrok exhortácie: „Synoda žiadala osobitný pastoračný záväzok, aby sa zdôraznilo centrálné postavenie Božieho slova v živote Cirkvi, a odporúčala väčší „biblický apoštolát“, nie popri iných formách pastorácie, ale ako prostriedok na to, aby mohla Biblia inšpirovať celú pastoráciu“ (*VD* 73). To neznamená pridať tu a tam nejaké stretnutie vo farnosti alebo v diecéze, ale skôr preskúmať bežné aktivity kresťanských spoločenstiev, vo farnostiach, v združeniach a hnutiach, a zistiť, či skutočne vedú k osobnému stretnutiu s Kristom, ktorý sa nám dáva vo svojom slove.” Tento odsek považujem za jeden z najpodnetnejších v celom dokumente. Vyzýva k prehodnoteniu a reorganizácii pastoračných prístupov a úradov. Takzvaný biblický apoštolát nie je iba jednou zo služieb alebo úradov popri mnohých ďalších službách. Skôr by mal spôsobiť, aby Božie slovo bolo usmerňujúcou a oživujúcou silou pre všetky ostatné služby v Cirkvi. Toto pozvanie by si žiadalo novú predstavu o pastoračnom živote a biblickom apoštoláte. Na jej dosiahnutie je nevyhnutné, aby vzájomne naplno komunikovali a spolupracovali duchovní pastieri, laickí pastorační pracovníci, katechéti, pedagógovia, základňové spoločenstvá, exegéti atď. S takouto víziou nemôžeme vytvárať pastoračné programy bez toho, aby sme získali inšpiráciu a usmernenie priamo z Božieho slova. Niekedy máme už pastoračné plány hotové, a až potom hľadáme state z Písma, aby sme ich nimi odôvodnili. Teraz by sme mali počúvať Božie slovo, aby ono viedlo Cirkev v hľadaní pastoračnej odpovede na situáciu.

Tento pastoračný prístup si vyžaduje, aby sme do nášho čítania, počúvania a štúdia Božieho slova vnášali naše obavy a starosti, kultúry, sny a situácie, v ktorých žijeme. Inými slovami, dovoľujeme Božiemu slovu čítať alebo vnášať svetlo do našich obáv, kultúr, snov a životných súvislostí. Tieto dva vzájomne sa prenikajúce pohyby podnecujú k poslaniu, k misii. Tento dynamizmus má za svoj stred osobu Ježiša Krista, živé Slovo Boha, ktoré stretávame v Duchu

Svätom, ktorý pôsobí v Písme a vo svete. Pápež František dal k tomu nový podnet v dokumente *Veritatis Gaudium*¹. Za jedno z kritérií pravej evanjeliovej hermeneutiky považuje to “najnaliehavejšie a trvalé, ktorým je kontemplácia a duchovné, intelektuálne a existenčné uvedenie do jadra kerygmy, teda stále novú a príťažlivú radostnú zvesť evanjelia Ježiša Krista, ktorá sa naďalej stáva telom v živote Cirkvi a ľudstva. Toto je tajomstvo spásy, ktorého je Cirkev v Kristovi znamením a nástrojom uprostred ľudí. Cirkev je tajomstvo zakorenené v Najsvätejšej Trojici, a predsa existuje konkrétne v dejinách ako ľud a evanjelizátori, presahujúc každé, akokoľvek nevyhnutné, inštitucionálne vyjadrenie... a jej základom je slobodná a nezištná Božia iniciatíva.” (VG 4a) Božie slovo formuje celé evanjelizačné poslanie Cirkvi a mnohé jeho prejavy.

V našej dobe sme pozvaní vnášať do svojho čítania Božieho slova situáciu chudobných, tých, ktorí sú vytlačení na hranicu spoločnosti a vylúčení zo sveta. Potom by sme tiež uvideli svetlo, ktoré Božie slovo ponúka chudobným.

Evanjelizácia

Veľký pojem “evanjelizácia” jednoducho znamená hovoriť alebo zdieľať s niekým *evangelion* alebo radostnú zvesť. Je to jedna z najbežnejších každodenných činností človeka, je to hnutie ľudského srdca. Je to také “normálne”, že si to ani len nevšimneme, ani sa nad tým nezamyslíme. Ak vlastnime dobrú správu, takmer spontánne hľadáme konkrétneho človeka, s ktorým by sme sa s ňou podelili. Nemať človeka, s ktorým by sme sa mohli podeliť so smutnou alebo zlou správou, bolí. No trpíme ešte viac vtedy, keď nemáme nikoho, s kým by sme sa podelili s dobrou a radostnou správou. Radostná zvesť si naliehavo žiada byť zdieľaná. Radostná zvesť hľadá poslucháčov. Som presvedčený, že chudobní a trpiaci, ktorých každodenný život je zlou správou, oveľa hlbšie prežívajú a prijímajú radostnú zvesť. Dychtivo na ňu čakajú. Počúvajú ju, pretože sú na ňu pripravení. Nech by bola tá dobrá správa akokoľvek jednoduchá, budú vyskakovať od radosti, v speve a tanci sa budú vznášať v rytme stvorenia. Budú si vychutnávať tú radostnú chvíľu spolu so spoločenstvom. Spoločenstvo chudobných sa oživuje v nádeji, keď sa zdieľa, spieva, tancuje a spoločne sýti radostnou zvesťou. Áno, sýtia sa radostnou zvesťou, lebo to je skutočný pokrm, ktorý vyživuje a posilňuje unavené a vyčerpané duše.

Môžeme si len predstaviť, aký účinok má na chudobných radostná zvesť, ak je o neúnavnom Božom milosrdenstve a láske k nám – zlomeným a zraneným ľuďom, radostná zvesť o Bohu, ktorý vstupuje do nášho sveta, rodín, vzťahov, radostí, ťažkostí, námah, dokonca do smrti v osobe Ježiša Krista a radostná zvesť, že nás čaká večný život v Božej prítomnosti. Stretnúť osobu Ježiša, ktorý ako prvý stretáva nás, je radostnou zvesťou, je to radosť z dobrej správy, ktorá naplňa naše srdcia (*Evangelii Gaudium* 1). Najkrajšie vyjadrenia radosti nájdeme u chudobných, maličkých a v menšine (*EG* 7). Tých, ktorí stretli Ježiša, radosť z dobrej správy inšpiruje, aby sa o ňu delili, hľadali bratov a sestry, ktorí by ju počúvali, inými slovami, aby evanjelizovali.

Ježiš, Ten Najmenší

Ježiš je osobne radostnou zvesťou. Ježiš, poslaný Bohom ako evanjelium, je tiež prvý a najväčší evanjelizátor (*EG* 12). Pri pohľade na Ježišov život a účinkovanie si uvedomíme, že Bohu

¹ *Veritatis gaudium* je apoštolská konštitúcia o cirkevných univerzitách a fakultách.

priniesol ľudskú úbohosť. A do ľudskej biedy priniesol Božiu prítomnosť. Hoci bol Synom mocného Boha, zriekol sa² slávy a stal sa pokorným človekom poslušným až na smrť (Flp 2). Jeho matka Mária hovorí o sebe ako o služobnici Pána (Lk 1,38). Svojím tehotenstvom z Ducha Svätého sa mohla stať jednou zo žien, ktoré si zasluhovali, aby ich vlastný manžel opustil, v súlade s tvrdými nariadeniami zákona (Mt 1,19).

Jeho zákonitý otec, Jozef, bol tesár, ktorý sa namiesto stavania vlastného domu podriadil Bohu, ktorý plánoval jeho život (Mt 1,20-25). Jednoduchí pastieri boli prvými, ktorí prijali zvesť o veľkej radosti, o jeho narodení v maštali (Lk 2,8-20). Jeho rodina utiekla do Egypta ako utečenci, ďaleko od hnevu nebezpečného politika (Mt 2,13-15). Ten, ktorý ohlasoval jeho príchod, Ján Krstiteľ, žil na púšti a jedol kobyľky a lesný med (Mt 3,4). Jeho prví učeníci pochádzali z nízkych vrstiev občianskej a náboženskej spoločnosti (Mk 1,16-20; 2,13-17).

Nechal sa obklopiť ženami, deťmi, chorými, vyberačmi daní a ľuďmi, ktorí boli považovaní za nečistých. Vo svojich podobenstvách a pri stretávaní sa s ľuďmi predstavoval ako znamenia Božieho kráľovstva a vzory viery maličkých, vyhostencov a menšiny, ako napr. neodbytnú vdovu (Lk 18, 1-8), stratenú ovečku, stratenú mincu, strateného syna (Lk 15), milosrdného Samaritána (Lk 10,25-36), ženu, ktorá Ježišovi svojimi slzami umývala nohy (Lk 7,36-50), ženu pri studni v Samárii (Jn 4), malomocného, cudzinca, ktorý sa prišiel poďakovať po tom, ako bol uzdravený (Lk 17,11-19). Ježiš neobviňoval menšiny ako obetné baránky za zlo a problémy spoločnosti, ale vložil ich do jadra radostnej zvesti. Tešil sa, že Otec zjavil tajomstvá svojho kráľovstva jednoduchým ľuďom, ale skryl ich pred múdrymi a rozumnými. (Lk 10,21).

Pozorne sa díval a poučil sa z viery sýrofenickej matky, ktorá úpenlivo prosila o uzdravenie svojej chorej dcéry (Mk 7,24-30), a z viery stotníka, ktorý prosil za svojho sluhu (Lk 7,1-10). Povedal, že je prítomný v hladných, smädných, nahých, bezdomovcoch, chorých, uväznených (Mt 25). Sám sa stal obetným baránkom, odsúdeným na smrť pre falošné obvinenia, ponížený na kríži, uprostred iných zločincov (Lk 23,33). Svojim utrpením, ktoré je súčasťou jeho spolupatričnosti s hriešnikmi, sa stal dokonalým v poslušnosti Bohu a stal sa skôr súcitným bratom, než krutým sudcom (Hebr 3,15; 5,8-9). Narýchlo ho pochovali do požičaného hrobu, v ktorom ešte nik neležal, lebo sa už blížila sobota (Lk 23,50-56). V hrobe však nezostal. Boh ho vzkriesil z mŕtvych, slávne víťaziac nad zlom (Lk 24,1-12, Mk 15,1-8; Mt 28,1-10; Jn 20,1-18).

Vzkriesený Pán však zostal maličkým. Vyzeral ako záhradník, ktorý mohol ukradnúť jeho mŕtve telo (Jn 20,15), ako putujúci, ku ktorému sa nedostali najnovšie správy z Jeruzalema (Lk 24,13-35), ako hosťiteľ, ktorý pripravil učeníkom na raňajky pečenú rybu a chlieb (Jn 21,9-13). Teraz už oslávené večné Božie Slovo naďalej hovorí obyčajné ľudské slová: „Pokoj s tebou, Mária“ (Jn 20,16)³ „Uvidím ich v Galilei“ (Mt 28,9-10), „Poďte jest“ (Jn 21,12), „Miluješ ma?“ (Jn 21,15), „Pod’ za mnou!“ (Jn 21,22). Ježiš prináša radostnú zvesť a je radostnou zvesťou ako ten, ktorý je Maličký, Posledný v Božom kráľovstve. Prijat’ evanjelium, šíriť evanjelium a byť súčasťou Božieho kráľovstva sa nedá iným spôsobom, než keď sa staneme maličkými, ako Ježiš.

² Ang. text *he emptied himself of glory and became a humble human being* zodpovedá viac gréckemu originálu, kde sloveso *kenoō* znamená „vyprázdniť sa“ (Flp 2,7) (pozn. prekl.).

³ Anglický a slovenský preklad uvádza len „Mária“ (pozn. prekl.).

Pre Ježiša, Evanjelium, ktoré sa stalo telom, pre prvého Evanjelizátora, byť maličkým je rozhodnutím z lásky, nie záťažou. Zjednocuje sa s tými najmenšími, s menšinou súčasnosti a všetkých čias. „Ježiš, evanjelizátor *par excellence* a stelesnené Evanjelium, sa osobitne stotožňuje s najmenšími“ (EG 209). Týmto konaním v nich prebúdza dôstojnosť Božích detí a potenciál byť nositeľmi Božej radostnej zvesti prostredníctvom daru Ducha pravdy.

V záverečnej časti môjho príhovoru mi dovoľte upriamiť pozornosť na jednu naliehavú záležitosť, ktorá sa týka veľkého množstva evakuovaných osôb vo svete, migrantov, alebo lepšie povedané, nútených migrantov. Toto všeobecné označenie zahŕňa utečencov, z ktorých mnohí sú obeťami obchodovania s ľuďmi, pašovania ľudí a otroctva. Ide o zložitý problém, do ktorého musí vnieť svetlo naša biblická tradícia.

Židovsko-kresťanská tradícia nám vo svojom rímsko-katolíckom vyjadrení pripomína, že migrácia sa týka ľudských osôb. Migranti sú osoby. Utečenci sú osoby. Majú ľudské príbehy a sny. Ale niektoré skupiny chcú vymazať ich tváre: „Nepatria k nám. Sú zvláštni. Budú pre nás bremenom. Nechceme ich vidieť. Neexistujú.“ Vtedy hlasito zaznieva Hebrejská Biblia (Starý zákon): „Milujte aj cudzinca, lebo aj vy ste boli cudzincami v egyptskej krajine!“ (Dt 10,19⁴). „Cudzinec, ktorý sa zdržuje u vás, nech je pre vás ako rodák. Milujte ho ako seba samého, veď aj vy ste boli cudzincami v egyptskej krajine. Ja som Pán, váš Boh!“ (Lv 19,34⁵). Spomienka na to, že boli cudzincami uprostred iných ľudí, mala Izraelu pomôcť nie iba tolerovať, ale milovať cudzina ako rodáka, ako blízkeho, ako seba samého. Pozývame každého, aby nikdy nezabudol, že v našich rodinách, rodoch a národoch, musel byť niekde nejaký prisťahovalec, alebo utečenec. V ich mene nás Boh Izraela volá milovať cudzincov. Ale budeme na to pamätať, alebo sa rozhodneme zabudnúť?

Kresťania veria, že Ježiš „sa prisťahoval“ (migroval) z pomerov existencie Božieho Syna do pomerov existencie prostej ľudskej bytosti. Ako bábätko sa stal spolu s rodičmi utečencom v Egypte, aby unikol Herodesovmu hnevu (Mt 2,3-15). Ako sme už povedali, Ježiš chválil vo svojich príbehoch „ľudí na okraji“, ako napr. o milosrdnom Samaritánovi (Lk 10,25-36), a „cudzincov“ kládol za vzor viery, ako napr. Samaritánku pri studni (Jn 4), vďačného Samaritána, uzdraveného z malomocenstva (Lk 17,11-19), neodbytnú syrofenickú matku (Mk 7,24-30), rímskeho stotníka, ktorý sa staral o svojho sluhu a uveril Ježišovmu slovu (Lk 7,1-10). A nad to všetko, sám Ježiš sa stotožnil s cudzincami: „Keď som bol cudzinec, prijali ste ma“ (Mt 25,35), čím vyhlásil, že to, čo robíme, alebo nerobíme cudzincom, robíme, alebo nerobíme jemu. Pre kresťanov má cudzinec ľudskú tvár, tvár Ježiša. Popieraním ľudskosti migrantov alebo utečencov odkrývame náš vlastný nedostatok ľudskosti. To, že Ježiš zdieľal naše ľudské pomery, podnecuje nás, kresťanov, aby sme vnímali všeobecnú ľudskú prirodzenosť, ktorú zdieľame s tými, ktorých považujeme za cudzincov a ľudí na okraji spoločnosti.

Pápež František dal v ostatných rokoch podnet k takémuto pohľadu viery tým, že volá po kultúre osobného stretnutia s migrantmi, utečencami a ľuďmi vylúčenými zo súčasnej spoločnosti. Všimol som si, že niektorí z tých, ktorí majú strach z migrantov alebo utečencov, mali s nimi veľmi malú osobnú skúsenosť. Ani len nepoznajú tých, ktorých sa boja. Keď sa s nimi

⁴ Kard. Tagle používa preklad z hebrejčiny, „milujte“ (porov. slovenský ekumenický a evanjelický preklad), kým katolícke vydanie, z latinčiny, uvádza „majte radi“ (pozn. prekl.).

⁵ Prekl. podľa hebr. textu.

stretneme, dotkneme sa ich rán, vypočujeme si ich príbehy a sny, môžeme v nich uvidieť seba samých. Nie sú to cudzinci. Mohli by byť mnou, mojimi rodičmi, mojimi bratmi a sestrami, mojimi priateľmi. Vtedy začnem zdieľať ich cestu, putovať spolu s nimi. Ich cesta sa stáva našou cestou. *Zdieľajme cestu* je názov kampane *Medzinárodnej katolíckej charity*, ktorú spustil pápež František v septembri 2017. Som viac ako presvedčený, že zdieľanie cesty si vyžaduje zmenu pohľadu z podnikania na zmluvu medzi ľudskými partnermi.

Kampaň *Zdieľajme cestu* vstupuje do zmluvného vzťahu s migrantmi a utečencami. Inšpiráciu čerpá zo smerodajných princípov, ktoré načrtol pápež František. 1. Vítať migrantov a utečencov zlepšením ich bezpečných, legálnych a riadnych postupov a uistením sa, že ich rozhodnutie migrovať je dobrovoľné. Ľudia majú právo sa sťahovať, ale aj právo sa nesťahovať. 2. Chrániť ich tým, že im zabezpečíme ich dôstojnosť a práva, zvlášť právo na život. 3. Podporovať ich integrálny ľudský rozvoj, aby nikto nezaostal a nebol vyčlenený. 4. Začleniť ich do spoločnosti tým, že im umožníme zdieľať ich hodnoty a kultúru popri tom, ako sa učia od prijímajúceho spoločenstva.

Dovoľte mi podeliť sa o príbeh jednej ženy z Libanonu, sociálnej pracovníčky Charity. Pomáha utečencom a migrantom v zadržiavacích centrách. V roku 2008 ju požiadali, aby šla do Damasku v Sýrii zaškoliť dve mimovládne organizácie pracujúce s irackými utečencami. Bývala v kláštore a brávala si taxík na miesto, kde prebiehalo školenie. Keď v jedno ráno dorazila na miesto školenia, pýtala sa šoféra, koľko má zaplatiť. Šofér sa na ňu pozrel a odmietol zobrať od nej peniaze. Naliehala, ale šofér odmietal. Bola v rozpakoch a začala byť znepokojená. Potom odvetil: „Ako môžem zobrať peniaze od Karakasu?“ Myslel tým *Karitas* (Charitu). Opýtala sa, či ju pozná. Povedal: „V roku 2005 som bol zadržaný v Libanone. Noc pred prepustením som mal bolesti. Dozorcovia mi nedali lieky. Vy ste prešli okolo a pýtal som si tabletku proti bolesti a vy ste mi ju dali. Po jej užití mi bolo oveľa lepšie a dobre som spal. V mysli mi ostala vaša tvár.“ Sociálna pracovníčka Charity mi napísala: „Čo to bolo, čo som dala tomu mužovi? Nebolo to nič, a predsa, skutočnosť a skutok darovania a darovania úprimne zo srdca. Teda to, na čom záleží. Pripomenulo mi to, že naša práca je vrytá do srdca druhých, a že poslanie, ktoré žijeme, má obrovský význam. Preto budeme dávať a pokračovať v dávaní.“

Dovoľte mi porozprávať ešte jeden príbeh, ktorý vychádza z mojej osobnej skúsenosti v utečeneckom tábore v Grécku, popri hraniciach s Macedónskom, bývalou juhoslovenskou republikou. Pridal som sa k niekoľkým pracovníkom a dobrovoľníkom gréckej Charity pri prideliťovaní jedla utečencom zo Sýrie, Iraku, a dokonca zo Sudánu. Pohľad na unavené a hladné deti, ustarostených rodičov a zraniteľných mladých ľudí odlúčených od svojich rodín, by vám zlomil srdce. Vďaka práci jednej ženy, ktorá bola zhodou okolností vysokou úradníčkou toho mesta, bol tábor dobre organizovaný. Pýtal som sa jej, či dohľad nad prideliťovaním jedla patrí k jej práci vládnej úradníčky. Povedala: „Pre mňa je to dobrovoľnícka práca.“ Na to som podotkol: „Nemáte dost' inej práce? Prečo ste si pridali k povinnostiam ešte aj toto?“ Vtedy rázne povedala: „Aj moji predkovia boli utečenci. V žilách mi koluje DNA utečenca. Sú to moji bratia a sestry. Neopustím ich.“ Spomienka, ktorá jej koluje v žilách, jej umožňuje vidieť v každom utečencovi príbuzného. Toto je ponaučenie, ktoré počujeme z kníh Deuteronomium a Levitikus. Keď prišiel čas odísť z tábora, stratil som orientáciu. Niekoho z ľudí som sa spýtal na cestu k parkovisku. Ukázal na značku nado mnou a povedal: „Ste na správnom mieste. Pozrite sa na značku.“ Keď som zdvihol zrak, videl som „ex odos“ (východ). Okamžite som vzal mobil

a poslal generálnemu tajomníkovi Charity túto správu: „Práve som v utečeneckom tábore v Idomeni v Grécku. Neuveríš tomu, ale stojím pod značkou s nápisom Exodus.“ Odpísal, „Potom tam musí byť Boh.“ Áno, bol tam Boh, putujúci spolu so svojim ľuďom.

Som vnukom muža, ktorý sa narodil v Číne. Keď jeho matka ovdovela, nemala prostriedky na jeho výchovu, preto ho dala strýkovi, ktorý obchodoval na Filipínach. Tento chlapec sa prisťahoval na Filipíny, začal nový život, oženil sa a mal deväť detí, z ktorých tretie je moja matka. Mám DNA migranta. Som si istý, že vy tiež. Ďakujem vám veľmi pekne za pozornosť.